मूर्खः पण्डितः

• (सं) श्रद्धा उभयकर, गोवा

कस्मिंश्चित् ग्रामे कश्चन पण्डितः वसति स्म । सः शास्त्रग्रन्थादीन् पठितवान् आसीत् । अतः महता गर्वेण सः स्व-पाण्डित्यविषये ग्रामे सर्वत्र विकत्थनं करोति स्म । सः स्वीयां प्रशंसां स्वयमेव सर्वत्र कुर्वन् भ्रमति स्म ।

कदाचित् कश्चन बुद्धिमान् जनः तम् अवदत् - ''भोः, पण्डितमहाशय ! एतस्मिन् ग्रामे सर्वे जनाः भवतः पाण्डित्यं जानन्ति एव । तथापि तद्विषये ते अधिकं न चिन्तयन्ति । प्रायः कोऽपि तादृशः जनः एतस्मिन् ग्रामे नास्ति, यः भवन्तं पण्डितत्वेन न जानीयात् । तथापि जनाः भवति विशेषादरं सर्वथा न दर्शयन्ति । भवतः पाण्डित्यस्य मूल्यम् अत्रत्याः जनाः न जानन्ति । अतः मम मतम् अस्ति यत् भवान् अन्यं ग्रामं गत्वा तत्रत्यान् पण्डितान् जयेत् इति । तेन भवतः पाण्डित्यस्य ख्यातिः समग्रे देशे प्रसृता भवेत्। अस्माकं ग्रामस्य कीर्तिः अपि सर्वत्र प्रसृता भवेत्'' इति ।

एतत् वचनं श्रुत्वा सः पण्डितः प्रसन्नः अभवत् । सः अचिन्तयत् - 'कश्चित् एकः वा मम पाण्डित्यस्य आदरं करोति इति तु महते सन्तोषाय' इति ।

तस्य महोदयस्य सूचनां पुरस्कृत्य सः पाण्डितः अनन्तरदिने एव उत्तमं मुहूर्तं दृष्ट्वा तस्मात् ग्रामात् निर्गतवान् । यावत् सः पार्श्वस्थं ग्रामं गतवान् तावता तं ग्रामं प्रविशन् कश्चन तेन दृष्टः । सः आसीत् कश्चन अजपालः । पण्डितः गर्वेण तम् अजपालं पृष्टवान् - ''भोः, भवतः ग्रामे कोऽपि पण्डितः वसति किम् ? अहं तं पराजेतुम् इच्छामि । अहमस्मि कश्चन महापण्डितः'' इति ।

तदा अजपालः तस्य प्रश्न-वचनेन अवगतवान् यत् अयं पण्डितः महागर्वी अस्ति इति ।

अतः सः अवनमय्य मुष्टि-मितां वालुकां हस्तेन स्वीकृत्य तं पण्डितं पृष्टवान् - ''मम हस्ते कियती वालुका अस्ति ?'' इति ।

एतेन कुपितः पाण्डितः अवदत् - ''एषः कीदृशः असम्बद्धः प्रश्नः ? भवतः हस्ते कियती वालुका अस्ति इति मापनेन विना वक्तुं कथं शक्येत ?'' इति ।

तदा अजपालः हसन् अवदत् - ''आर्य ! पण्डितः सन्नपि भवान् एतस्य प्रश्नस्य उत्तरं न जानाति इत्येतदेव भवतः अपाण्डित्यं दर्शयति । मुष्टौ भवितुम् अर्हति वालुका मुष्टिमिता एव । अहो, कीदृशः पण्डितः भवान् ! सामान्यं ज्ञानम् अपि नास्ति भवतः !!'' इति ।

एतेन अपमानितः सः पण्डितः शिरः अवनमय्य ततः प्रतिगतवान् । तस्मात् दिनात् सः आत्मप्रशंसां परित्यक्त-वान् । ■